

Op 6 oktober 1981 hield EVA INSULANDER, manager van de lokale 'Radio Kronoborg', een uiteenzetting over de Zweedse lokale radio. Dit in het kader van een IYF-seminarie (International Youth Federation for environmental Studies and action) over «the use of the media for environmental education and action», dat georganiseerd werd in samenwerking met de European Youth Council en plaatsvond in Straatsburg. HERMAN CLERINX verwerkte de krachtlijnen van haar toespraak en de discussie achteraf.

lokale radio in zweden

herman clerinx

Tijdens de nabespreking zei Mevr. Insulander trots dat het Zweedse systeem vermoedelijk niet ideaal was maar toch het beste dat ze ooit gezien had. Allezins was het volgens haar het meest open en democratische ter wereld. Omdat de Belgische debatten rond de vrije en lokale radio voorlopig nog niet rond zijn, is het wellicht nuttig om na te gaan waarom ze deze mening aankleeft.

De wetgeving

De Zweedse nationale omroep is sinds 1979 als volgt gestructureerd:

De omroep is m.a.w. in vier 'blokken' verdeeld, die elk een ruime mate van onafhankelijkheid genieten. Ze hebben hun eigen bestuursorganen, voeren hun eigen beleid en beheren zelf hun financiën. Deze laatste komen net als in België van een kijk- en luisterbelasting die door de staat wordt geïnd. Het parlement bezit het recht erover te beschikken en beslist vrij hoeveel procent ervan naar de omroep gaat.

Binnen de omroep begint dan het touwtrekken om het grootste deel van deze koek, een verschijnsel dat door de

besparingswoede waaraan ook Zweden niet ontsnapt, met het jaar erger wordt. Met als gevolg dat, om de woorden van Insulander aan te halen, de lokale radio «niet veel maar toch iets ontvangt.»

In 1977 werden de eerste lokale radio's opgericht, als reactie op de persconcentratie die ook in Zweden plaatsvond, en waardoor het aantal (hoofdzakelijk lokale) kranten aanzienlijk afnam op een ogenblik dat bij het publiek het verlangen naar decentralisatie en kleinschaligheid alsmear aangroeide. Nadat in 1979 alle partijen de 'lokale radiowet' goedkeurden, werden de stations onder de nationale omroep geplaatst.

De regering schreef in deze wet o.m. de volgende doelstellingen: «-een intensieve en vrije doorstroming van informatie is een van de voorwaarden voor een goed draaiende en levende democratie;

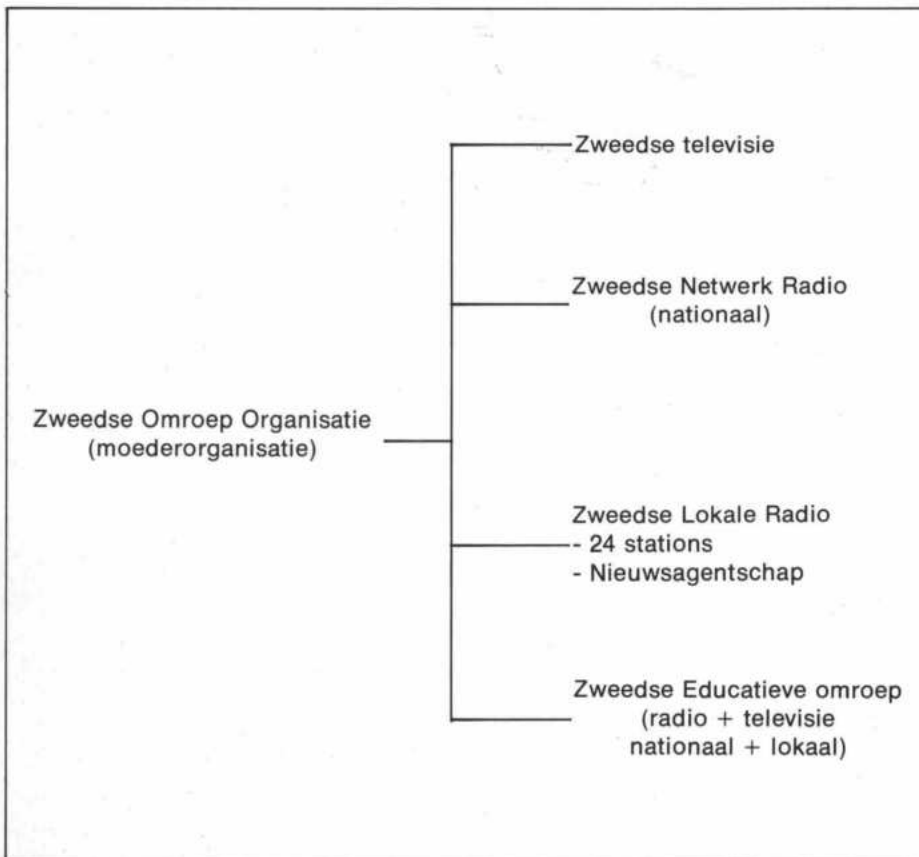
- een belangrijke taak van de massamedia bestaat erin de beslissingen van de centrale regeringen en van plaatselijke besturen, kritisch te onderzoeken;

- lokale radio moet, op een zo evenwichtig mogelijke wijze, het economische leven, industriële relaties, opvoeding, stromingen binnen het volk en het culturele leven binnen zijn gebied, weerspiegelen;

- vanuit het gezichtspunt van de gemeentelijke democratie is het noodzakelijk dat de lokale radio meer berichten over plaatselijke aangelegenheden doorgeeft en een algemene discussie erover bevordert;

- politieke partijen, stromingen binnen het volk en privé-personen moeten daarom de kans krijgen om hun eigen visie over gemeentelijke en andere onderwerpen te uiten;

- lokale radio moet een forum bieden

voor een dialoog tussen gemeentelijke en gekozen mandatarissen en de burgers;

- lokale radio moet uitzendingen in talen van minderheden verzorgen» (1).

Alles kwam er op neer dat de lokale radio een instrument tot oriëntatie en identificatie van de plaatselijke gemeenschap zou worden.

Naast de wet werden de doelstellingen van de radio's ook bepaald door een overeenkomst met de staat. Hierin komen twee belangrijke kernbegrippen naar voren:

«- verbeteren van de communicatie tussen de mensen, tussen de verkozenen en hun kiezers, tussen de bewinds-lui en wie door hun bewind beïnvloed is; - uitdiepen van de democratie, wat betekent dat de radio geopend wordt voor verschillende vormen van toegankelijkheid en participatie, op wijzen die tot nog toe niet in Zweden werden geprobeerd» (2).

Daarnaast moet de lokale radio de ether openstellen voor de plaatselijke cultuur en deze zelfs stimuleren. Deze eis kan men natuurlijk niet loskoppelen van de naar Europese begrippen enorme oppervlakte van Zweden, met een eerder verscheiden bevolking. Zo kennen de Lappen een heel ander levenspatroon dan zeg maar de inwoners van Stockholm.

De praktijk

Volgens het principe van een zo groot mogelijke decentralisatie (zoals gezgd een steeds terugkerend punt binnen de Zweedse politiek) richtte men 24 lokale stations op, wat ongeveer overeenkomt met één per provincie. Deze vorm van 'lokale' radio ligt uiteraard mijlver verwijderd van de 8 km-eis van het Belgische koninklijk besluit maar we moeten hier toch bij aanstippen dat Zweden veel dunner bevolkt is. Bovendien kent men ook een uiterst plaatselijke, oftewel gemeentelijke vorm van radio. We komen daar nog op terug.

Elk plaatselijk station is vrij onafhankelijk, zowel tegenover de nationale omroep als tegenover het overkoepelend bestuur van de lokale radio. Binnen het wettelijk kader kan elkeen vrij zijn eigen beleid bepalen. In feite is elk station over alles bevoegd, behalve over het aanwerven van nieuw personeel. Om de een of andere duistere reden, waar Insulander

niet op inging, heeft het hierin enkel een sterk adviesrecht.

Binnen elk station verlangt men dat iedereen ongeveer alles kan; de journalisten dienen zelf hun programma te kunnen monteren terwijl van de technici verwacht wordt dat ze ook een interview kunnen afnemen.

Men koos bewust voor deze integratieve aanpak omdat men geen vakidioten wil kweken en ook omdat men met te weinig personeel moet werken. Om die reden kocht men trouwens betrekkelijk gemakkelijk te hanteren apparaten aan, en liet men deze zelfs speciaal voor de omroep ontwerpen.

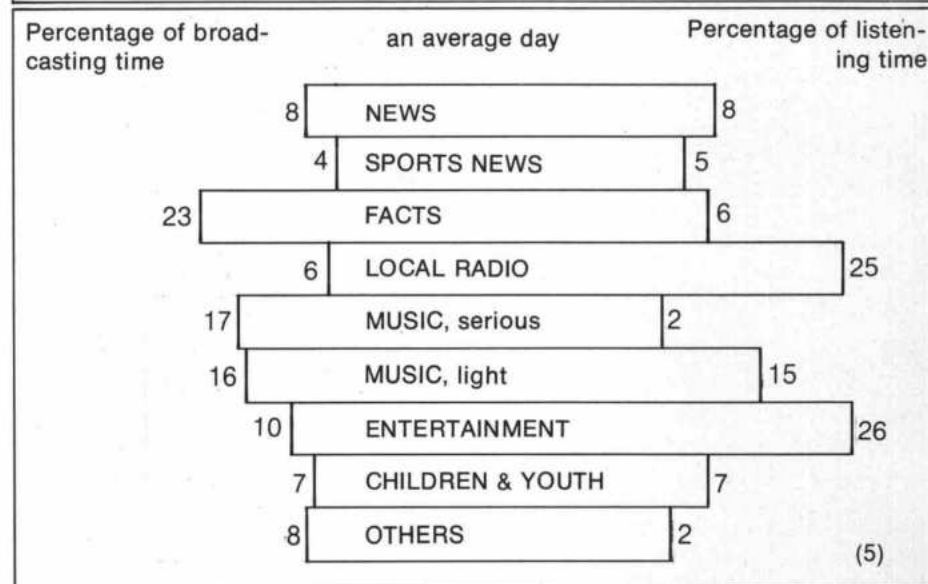
Verder bezit elke zender een aantal mobiele studio's en zenders voor o.m. héél plaatselijke opnamen en uitzendingen. Sommige stations gebruiken hiervoor een caravan, terwijl ze allemaal over een speciale zend-auto beschikken. Om de decentralisatie nog sterker door te voeren werden over het hele land ook 33 bij-kantoren of bij-stations opgericht. Dat aantal wil men overigens nog opdrijven, waarbij men er naar streeft om tegelijk regelmatige en zeer plaatselijke uitzendingen te verzorgen.

Normaal gebruikt men voor de uitzendingen van de «derde» Zweedse radio, een station dat met Hilversum kan worden vergeleken (waarvan trouwens ook de programma's door de regionale zenders worden 'weggedrukt'). Gedurende de ochtend, middag en vooravond vervangen de lokale uitzendingen de nationale programma's, met een gemiddelde van 15,5 uren per week en per station. Daarbuiten verzorgt elk station ook uitzendingen binnen een straal van 7 km, en dit met behulp van de hoger vernoemde zend-auto.

Gemiddeld nemen nieuws- en actualiteitenprogramma's 65% van de lokale programma's voor hun rekening. Muziek krijgt minder dan 20% en daarvan neemt volksmuziek (plaatselijke muziek) nog de grootste brok in beslag.

Blijkbaar kan het publiek de lokale uitzendingen pruimen want alhoewel de lokale radio in maart 1981 slechts 6% van de zendtijd vulde, nam hij toch 25% van de beluisterde tijd in beslag (3). In tegenstelling tot wat men wel eens zou denken, wordt het publiek dus niet door het 'praat-programma-karakter' van de uitzendingen afgeschrikt:

Percentage	1978/79	79/80	80/81°
News	37,8	36,7	35
Facts	23,6	28,4	28
Entertainment	3,8	2,3	3
Gramophone	13,1	13,8	17
Others	21,7	8,8	17
°prognosis			(4)

Omdat de lokale radio ook ruimte diende te scheppen voor de talen van minderheden, heeft elk station ten minste één journalist in dienst die de taal in kwestie machtig is. De algemene regel luidt dat een taalgroep 2000 leden moet tellen om programma's te krijgen. Dit maakt dat 23 stations in het Fins uitzenden (Zweden heeft een belangrijke Finse minderheid en zelfs partijen die ijveren voor een hereniging van beide landen), 14 in het Joegoslaafs (Servo-Kroatisch), 12 in het Grieks, 3 in het Laps en 1 in het Turks en Spaans.

«allemansradio»

Tenslotte voelde Insulander zich bijzonder gelukkig met een aantal recente ontwikkelingen binnen de lokale radio. Zo kent men sinds kort de «allemansradio», een woord dat we niet hoeven te vertalen. De meeste stations proberen thans zulk een «open-ether» initiatief uit, en sommige onder hen hebben er zelfs speciaal personeel voor aangevraagd.

Het systeem komt er op neer dat *iedereen* een programma over wat hij maar wil, kan maken. Het mag eender waarover handelen: over politiek, over zijn geliefkoosde huisdier of het mag zelfs een gewoon popprogramma wezen (wat in de praktijk echter weinig voorkomt). Het enige dat een liefhebber moet doen is een briefje schrijven, waarna hij een technicus en de nodige opnamespullen ter beschikking krijgt. Wanneer het technisch aanvaardbaar is, wordt zijn programma in zijn gemeente uitgezonden, en een enkel keertje over de hele provincie.

Wèl gaf Insulander toe dat voor dit laatste - het uitzenden van een interessant (wat is dat eigenlijk?) programma over de hele provincie, laat staan over het hele land - geen vaste, en dus enigszins 'objectieve', procedures bestaan. Alles hangt af van de goodwill en de informele contacten van het personeel, in casu de manager van elk station.

Tijdens de discussie bleken nog meer adertjes onder het gras van de allemansradio te schuilen. Alhoewel de programma's druk beluisterd worden, bleek uit een rondvraag toch slechts een bepaalde groep van de bevolking (echter zowel privé-personen als groeperingen) van deze mogelijkheid gebruik te maken. Verder staat het het publiek wel

vrij uit te zenden wat het wil (op onze vraag of men dan ook 'leugens' mocht vertellen, antwoordde ze dat wat dit betreft dezelfde wetten van kracht zijn, als voor de geschreven pers), maar moet de programmatie in zijn geheel toch evenwichtig zijn. Wanneer bijvoorbeeld iemand een programma over kernenergie maakt, moet het station ervoor zorgen dat binnen een redelijke termijn ook de andere klok wordt gehoord.

Verder is er niet voldoende zendtijd om aan alle aanvragen te voldoen. Het station moet dus schiften. Waarborgen om dit werkelijk objectief (wat dat ook moge betekenen) te laten geburen, ontbreken in feite. Veel hangt immers af van het oordeel van de plaatselijke manager.

Deze figuur heeft opvallend veel invloed: hij verzorgt de schifting van de aanvragen voor de allemansradio, is verantwoordelijk voor het programma-evenwicht en heeft ook een dikke vinger in de pap bij het uitkiezen van de onderwerpen voor de eigen uitzendingen. Natuurlijk, wanneer hij een integere man of vrouw is die alle richtingen echt aan bod wil laten komen en die zijn personeel een redelijke vrijheid toestaat, kan het systeem prima en tegelijk vlot functioneren.

Maar wanneer hij niet zo'n figuur is, kan de democratiserings-bedoeling weleens tekort worden gedaan. Iets wat Insulander zelf toegaf.

Toch bleef ze van mening dat het Zweedse systeem verre van slecht was. De meeste stations die ze kende, draaien inderdaad zoals het hoort en de luistercijfers zijn ook hoog, dus wat wil je meer? Alleszins vond ze het systeem beter dan wat ze in het buitenland zag en had ze goede hoop voor de toekomst. Wij van onze kant zijn benieuwd wat België ervan zal terecht brengen.

(1) *Swedish Local Radio - Lrab.* (Rapport opgesteld door de SWEDISH LOCAL RADIO - LRAB) Stockholm, 1981. (11 s 3 p.) p. 1.

(2) *Ibid.*, p. 7.
 (3) *Ibid.*, p. 7-8.
 (4) *Ibid.*, p. 9.
 (5) *Ibid.*, p. 11.

ADVERTEREN IN DIT NUMMER

Gemeentekrediet	4
Standaard Boekhandel	11
Het belang van Limburg	15
Kluwer	38